

Dušan Nečak - Tone Zorn

KOROŠKI SLOVENCİ V DRUGI AVSTRIJSKI REPUBLIKI (1945—1976)

Pokojni kolega dr. Tone Zorn je referat za to znanstveno posvetovanje zasnoval že spomladi letos (1981), nekaj mesecev pred smrtjo. Toda smrt ga je prehitela in referat je ostal v rokopisu in nedokončan. Besedilo sem nekoliko uredil, ga dopolnil in kronološko razširil, za današnjo ustno predstavitev pa izbral le časovno razdobje 1945—1955, ki je v besedilu dr. Zorna najbolj določno obdelano.

Koroški Slovenci so konec druge svetovne vojne, 15. maja 1945, dočakali zbrani pod okriljem OF za slovensko Koroško. Ta organizacija, ki je nastala pod neposrednim vplivom narodnoosvobodilnega gibanja vseh Slovencev, se je že v času vojne, zlasti pa po njej, bojevala za osnovne cilje Osvobodilne fronte slovenskega naroda, t. j. za svobodo slovenskega naroda, za demokracijo in za ljudske oblike notranjega življenja. Ostala je zvesta temeljnemu načelu NOB, načelu združitve slovenskega etničnega ozemlja.

Ob koncu vojne je bilo na Koroškem že 95 odborov OF in komaj dan po koncu zadnjih bojov druge svetovne vojne v Evropi, 16. maja 1945, je bil izvoljen Pokrajinski narodnoosvobodilni odbor, kar je pomenilo višek in obenem zaključek rasti ljudske oblasti na Koroškem. Poleg prisotnosti enot Jugoslovanske armade na Koroškem, naj bi pomenila ustanovitev PNOO garancijo za svobodni in nemoteni razvoj slovenske etnične skupnosti. Toda prvi udarec so Slovenci doživeli kaj kmalu. Zaradi pritiska velesil, zlasti Britancev, torej zaradi neugodnega zunanjepolitičnega položaja, se je morala jugoslovanska vojska 21. maja 1945 umakniti iz Koroške.

Britanci, ki so priznali celo provizorično deželno vlado, sestavljeno iz politikov koroških demokratičnih strank, ki je na miren način sprejela oblast neposredno iz rok nacističnega gaulajterja in vojnega zločinca dr. Friedricha Rainerja, so nehali priznavati avtoriteto PNOO takoj po odhodu jugoslovanske vojske.¹ PNOO pa ni pomenil le vrha ljudske oblasti, temveč tudi tesno povezavo med Slovenci in Nemci na Koroškem. Kot glavno nalogo si je PNOO namreč zadal ohranitev enotnosti koroških Slovencev in Avstrijcev, ki je bila skovana v protinacističnem boju. Na ustanovnem občnem zboru so se zbrali deželani obeh narodnosti (preko 300 delegatov kljub britanski blokadi) in izvolili za predsednika dr. Franca Petka, za prvega podpredsednika, predstavnik avstrijske narodnosti Kitzmandela, za drugega podpredsednika dotedanega

¹ Tone Zorn, Politična orientacija koroških Slovencev in boj za mejo 1945—1950, tipk. dis. Ljubljana 1968, Filozofska fakulteta, str. 39 (dalje Zorn...).

tajnika pokrajinskega odbora OF, Karla Prušnika-Gašperja, za prvega tajnika Dušana Pirjevca-Ahaca in za drugega tajnika Avstrijca Heinricha Dickerja. Med ostalimi devetimi člani PNOO sta bila še dva nemško govoreča sodeželana.²

Po izvolitvi je PNOO izdal posebno deklaracijo, v kateri je pozval antifašiste obeh narodnosti na Koroškem k skupnim prizadevanjem za obnovo dežele in k izgradnji demokracije v okviru nove Jugoslavije.³

Odhod jugoslovanske vojske je pomenil konec dela PNOO in popoln prevzem oblasti s strani Britancev in provizorične koroške deželne vlade. To so sicer Britanci 5. junija 1945 ukinili, a jo hkrati nadomestili s tako imenovanim posvetovalnim odborom, sestavljenim večinoma iz istih oseb in z istim deželnim glavarjem Hansom Pieschem. V posvetovalni odbor je bil s slovenske strani imenovan Tomaž Zupan. Koroški Slovenci so se znašli v podobnem položaju kakor pod nacizmom: britanske oblasti so preprečile tiskanje slovenskega tiska v tiskarni Mohorjeve družbe, prepovedale izobešanje slovenskih zastav in delovanje slovenskih organizacij ter zapirale prostore odporniškega gibanja.⁴ Namesto pred narodno in socialno osvoboditvijo so Slovenci na Koroškem stali pred razdobjem boja za uresničitev predstav in hotenj o svoji prihodnosti.

Ker je bilo delovanje PNOO onemogočeno, so morali Slovenci najti druge načine vključevanja v politično in oblastno življenje dežele, da bi lahko vplivali tudi na tiste odločitve, ki so bile bistvenega pomena zanje. Zato je OF takoj ko je bila ustanovljena nova koroška deželna vlada oz. ko je bil razpuščen posvetovalni odbor 27. julija 1945, vanjo delegirala dr. Joška Tischlerja. J. Tischler je zamenjal Zupana, ki je v posvetovalnem odboru sodeloval brez posvetovanja z OF. Britanske oblasti, ki so novo deželno vlado imenoval, so spremembo sprejele brez večjega nasprotovanja.⁵

Istega dne pa je OF predložila Britancem tudi spomenico, v kateri je zahtevala združitev z matičnim narodom, popravo škode in krivic, ki so jih Slovincem na Koroškem prizadejali nacisti, ustrezno zastopnost slovenskega prebivalstva v civilni oblasti, in sicer sorazmerno z žrtvami koroških Slovencev med drugo svetovno vojno, takojšnjo obnovo kulturnih, prosvetnih in gospodarskih ustanov koroških Slovencev in odstranitev fašističnih elementov iz koroškega javnega življenja. Poziv k sodelovanju je OF poslala tudi vsem trem dovoljenim koroškim strankam, socialistični, ljudski in komunistični. Vsi štirje naslovniki so na spomenico odgovorili negativno, zlasti na tisti del, ki je zahteval združitev z matičnim narodom. Britanci pa so zahtevo po ustrezni zastopnosti Slovencev v civilni oblasti zavrnil z obrazložitvijo, da bodo število slovenskih predstavnikov določile deželnozborske volitve.⁶

Napori OF torej niso obrodili sadu, med uspehe pa lahko štejemo le sprejem dr. Tischlerja v deželno vlado in povrnitev dela škode slovenskim izseljencem, ki so jo izplačali Britanci. Britanci niso dovolili obnovitve za nacizma ukinjene Slovenske zadružne zveze, prav tako pa niso dovolili obnove osrednje slovenske kulturne organizacije Slovenske prosvetne zveze (obnovljena je bila šele marca 1946). Edina koncesija koroškim Slovincem je pomenila tako imeno-

² Slovenski vestnik (dalje Sl. v.), Celovec, posebna izdaja, št. 17, 1945.

³ Zorn, str. 41.

⁴ Ibid, str. 43—44.

⁵ Ibid.

⁶ Ibid, str. 48.

vana Uredba o obvezni dvojezični osnovni šoli na južnem Koroškem z dne 3. oktobra 1945 in še za to so se skrivali politični motivi. Ta uredba je bila, kot je pokazal poznejši razvoj, pravzaprav najkoristnejši, manjšini najbolj naklonjen, predvsem pa z njenim sodelovanjem sprejet in uresničen zakonski ukrep druge avstrijske republike.⁷

Osnetek Uredbe (imela je veljavo zakona) je pripravil dr. Tischler skupaj s šolskim ravnateljem Legatom, okrajnim šolskim nadzornikom za okraj Beljak, Justom in šolskim ravnateljem Francem Aicholzerjem. Bitka je bila dobljena na seji deželne vlade 3. oktobra 1945, čeprav je značilno, da dr. Tischler ni sodeloval pri formuliranju pa tudi ne pri sprejemanju omenjene šolske uredbe. Sprejele so jo vse deželne stranke zaradi strahu pred uresničenjem britanske namere, da bi južno od Drave osnovali samo slovensko šolo, kar bi lahko pomenilo prednost za Jugoslavijo pri začrtovanju meje. Poleg čisto pedagoških pozitivnih učinkov pa je imela ta Uredba še druge. Z njo je bilo ponovno začrtano sklenjeno slovensko in jezikovno mešano ozemlje južne Koroške, ki ga danes nemško-nacionalna stran na Koroškem in v Avstriji tako rada zanika. Za Slovence pa pomeni to ozemlje področje, na katerem bi morale veljati manjšinsko varstveni ukrepi druge avstrijske republike.⁸

Med najvažnejše politične dogodke v Avstriji neposredno po zmagi nad nacizmom uvrščamo deželnozborske in parlamentarne volitve 25. novembra 1945. Za koroške Slovence so te volitve še posebej pomembne, saj pomenijo začetek konca politične in idejne enotnosti Slovencev na Koroškem. Po predpisih zasedbenih oblasti je imela OF možnost nastopiti na volitvah in odločila se je, da bo to možnost izkoristila. Dne 22. septembra 1945 je iniciativni odbor OF, ki ga je vodil dr. Tischler predložil britanskim oblastem prošnjo za pripustitev k volitvam in odobritev pravil Slovenske stranke. Britanci so odgovorili že 10. oktobra 1945 in sporočili, da so prošnjo s priporočilom poslali zavezniškemu svetu na Dunaju in dovolili politično delovanje Osvobodilne fronte do dokončne odločitve zavezniškega sveta. Danes vemo, da so Britanci dovolili delovanje OF na posebno željo deželnega glavarja Piescha, ki je menil, da bodo volitve 1945 novi plebiscit ter nekakšno »štetje posebne vrste« za koroške Slovence.

Nasprotno pričakovanjem pa so britanske okupacijske oblasti 2. novembra sporočile nosilcu liste Slovenske stranke dr. Tischlerju, da so pripravljene tolerirati delovanje te stranke le, če bi le-ta priznala obstoječo avstrijsko-jugoslovansko mejo. Ta pogoj je OF odklonila, kar je imelo za posledico suspenz OF kot politične stranke in prepoved vseh njenih močno obiskovanih predvolilnih zborovanj.⁹

Tudi koroška deželna vlada in britanska zasedbena oblast sta začeli v tem času razbijati enotnost koroških Slovencev. Deželna vlada, skupaj s socialistično in ljudsko stranko, je ustanovila organizacijo Zvezo avstrijskih Slovencev (ZAS)

⁷ Janko Pleterski, Manjšinsko varstvo na Koroškem po drugi svetovni vojni, Razprave in gradivo (dalje RIG), Ljubljana 1960, št. 2, str. 7—99; integralno besedilo uredbe o obveznem dvojezičnem osnovnem šolstvu na južnem Koroškem je bilo objavljeno v Kärntner Nachrichten, 11. XI. 1945, št. 152.

⁸ Podrobnosti glej tudi: Zorn, str. 50—59; Pleterski, 7—99; Dušan Nečak, Pogled na razvitak manjšinskega šolskega pitanja slovenske manjine u avstrijskoj Koroškoj, Časopis za suvremenu povijest, Zagreb 1977, št. 1, str. 109—121 (dalje Nečak, Pogled...).

⁹ Documents on the Charinthian Question, Beograd 1947, dokument No. 33 in Zorn, str. 59—61 (dalje Documents...).

(Bund der österreichischen Slowenen), ki naj bi bila protiutež OF. Uradno se je »nova politična organizacija koroških Slovencev« predstavila 24. decembra 1945, ko je njeno vodstvo koroškemu deželnemu glavarju predstavil eden njenih organizatorjev, socialist Rudolf Cefarin. Ta organizacija svojega razkolniškega namena ni uresničila, njena dejavnost je zamrla konec leta 1949, ne da bi povročila občutnejšo škodo slovenskim interesom.

Na drugi strani pa so Britanci poskušali razbiti koroške Slovence s poskusom ustanovitve konservativne struje med Slovenci, ki bi bila po idejnopolitični usmeritvi podobna predvojnemu »Političnemu in gospodarskemu društvu za koroške Slovence.« V ta namen so se naslonila na župnika Valentina Podgorca, zaslužnega zlasti na združnem področju, po usmeritvi blizu krščanskim socialcem, sicer pa v mnogočem osnovnega usmerjevalca lista »Koroška kronika«, ki ga je ustanovila britanska obveščevalna služba, da bi se okoli njega oblikovala organizacija, ideološko in v praktični politiki nasprotna OF.

Dosti pomembnejši dogodek za nadaljnji politični razvoj Slovencev na Koroškem pomeni sprememba stališča dr. Joška Tischlerja do legalizacije volilne stranke. Dne 5. novembra 1945 je namreč opustil stališča POOF in je podpisal nekoliko omiljeno britansko zahtevo o koroškem mejnem vprašanju: »Ne bomo stavili želja in zahtev ali predlogov ali namigovanj na javnih zborovanjih ali v naši propagandi z namenom spremeniti ali popraviti sedanjo avstrijsko-jugoslovansko mejo ali kako drugo mejo do mirovne pogodbe ali do roka, ki bi ga določil britanski poveljnik.«¹⁰

POOF je pristanelek dr. Tischlerja odklonil in ta je odstopil kot predsednik OF in kot zastopnik manjšine v deželni vladi. Namesto njega je bil izvoljen (na mesto predsednika OF in na mesto vodje volilne stranke) dr. France Petek; novega predstavnika v deželni vladi dr. Mirta Zwitterja pa le — ta ni sprejela, temveč je kmalu zatem ukinila manjšinski oddelek. Volitve pa so bile pred vrati in POOF je volilcem svetoval naj volijo po programu OF najbližjo KPA.¹¹ Iz volilnih rezultatov naslednjih volitev leta 1949 je razvidno, da so Slovenci sledili pozivu OF. KPA je namreč pri teh volitvah v Avstriji nazadovala samo na Koroškem.^{11a}

Kljub pritiskom deželne vlade in britanskih oblasti in kljub odcepitvam vidnih koroških Slovencev od OF in kljub nekaterim napakam OF pa do formalne razcepitve med koroškimi Slovenci ni prišlo vse do leta 1949, predvsem zaradi špekulacij z nerešenim mejnim vprašanjem.¹²

Problemom, ki so jih morali koroški Slovenci reševati doma, se je v začetku leta 1947 pridružil še problem aktivnega odnosa do zasedanj konferenca za sklenitev avstrijske državne pogodbe. Na tem področju političnega delovanja se je OF za slovensko Koroško odločila za poglobljeno delovanje v okviru prizadevanj za priključitev južne Koroške k Jugoslaviji in podporo stališčem Jugoslavije. Že 17. januarja 1947 je POOF poslal namestnikom zunanjih ministrov spomenico, v kateri so strnili glavne premise njihovega boja. »Slovenci na

¹⁰ Zorn, str. 61, glej posebej opombe št. 56, 64 in 65, kjer so navedeni prepisi zadevnih dokumentov; in Documents, No. 39.

¹¹ Zorn, str. 62—64.

^{11a} Dušan Nečak, Volitve na Koroškem, tip. dis. Filozofska fakulteta, Ljubljana, 1978, str. 387 in tabelarno gradivo (dalje: Nečak, Volitve...).

¹² Zorn, str. 95—100.

Koroškem smo dokazali s stoletnim odporom proti nasilni germanizaciji, da imamo polno pravico do svobode. Predvsem pa smo si to pravico zagotovili s tem, da smo se kot prvi in edini v mejah bivše Avstrije z orožjem uprli nacističnemu nasilju. Borili smo se skupaj z jugoslovanskimi narodi na strani zaveznikov s ciljem, da se osvobodimo nacističnega jarma in priborimo priključitev k Jugoslaviji. Zato koroški Slovenci zahtevamo pravično rešitev, ki je edino v priključitvi k Federativni ljudski republiki Jugoslaviji. Samo taka rešitev je možna v duhu velikih svobodoljubnih ciljev, za katere je krvavelo človeštvo. Pričakujemo, da bodo na ta način popravljene velike krivice, ki smo jih morali — in jih še sedaj — prestajamo koroški Slovenci v boju za svoje pravice.«¹³

Doma pa so v tem času že začeli dvigati glave nemški nacionalisti. Ustanovljena je bila Zveza domovini zvestih južnih Korošcev (Bund der heimattreuen Südkärntner), ki jo je vodil bivši vodja nacistične VDA dr. Hans Steinacher in je nastala kot gibanje zoper OF v povezavi z nekdanjim Heimatbundom. Od njega je prevzela tudi metode dela in se zavzemala za nedeljivost Koroške ter bila odločno protijugoslovansko usmerjena. Njeno delo se je končalo spomladi 1949, vendar tudi ta organizacija ni posebno škodila OF, čeprav je bila vplivnejša od ZAS.

Za enotnost koroških Slovencev je bilo dosti pomembnejše nadaljevanje notranje politične diferenciacije. Na zunanje se je to kazalo v sporu okoli obnove Družbe Sv. Mohorja v Celovcu, v začetku leta 1947. Krog okoli monsignorja Podgorca je namreč želel v Celovcu osnovati Družbo, ki se je že po prvi svetovni vojni preselila v Celje in je bila po II. svet. vojni povezana z osrednjim vodstvom OF. Ker je imela celjska Mohorjeva družba vsenarodni značaj in je bila progresivno usmerjena, OF ni pristala na idejo o ustanovitvi celovške Mohorjeve družbe. Kljub temu pa je bila ta ustanovljena, s tem pa so bili sproženi spori okoli premoženja obeh bratovščin in njenega pravnega položaja. Kljub poskusom do sporazuma ni prišlo in še zlasti po letu 1949, ko so ji zasedbene britanske oblasti vrnilo poslopje, je samostojno delovala in postala osnova za poznejšo organizacijo koroških Slovencev — Narodni svet.¹⁴

Znotraj OF pa je prihajalo do politične diferenciacije, ki ji lahko rečemo polarizacija med voditelji OF, ki so izšli iz NOB in med starimi predstavniki slovenskega političnega življenja. Zunanji izraz razcepa je viden v izključitvi dr. Vinka Zwitterja iz POOF in vodstva Kmečke zveze januarja 1947 in dokončen razid dr. Joška Tischlerja z OF leto dni kasneje. Če lahko sumarno označimo vzroke za njun razhod z OF, denimo, da je šlo za ideološko različnost, za različno predstavo o mestu in vlogi obeh največjih slovenskih organizacij Slovenske prosvetne zveze in Kmečke zveze, za kateri sta bila V. Zwitter in dr. Tischler mnenja, da morata biti avtonomni in ne v sklopu OF, ter v njunem odnosu do slovenske politične emigracije.¹⁵

Zaradi sodelovanja slovenske politične emigracije v vodstvu Kmečke zveze je bil dr. Vinko Zwitter v prvih mesecih 1947 izključen iz ožjega odbora POOF in iz odbora Kmečke zveze. Dne 9. januarja 1948 pa je dr. Tischler obvestil predsednika POOF dr. Petka, da izstopa. Neposredni povod zato je bil spor okoli

¹³ Sl. v., 24. 1. 1947, str. 1, št. 4.

¹⁴ Sl. v. 24. 1. 1947, št. 4, str. 3 in Zorn, str. 187—193.

¹⁵ Zorn, str. 194.

Mohorjeve družbe. Marca istega leta pa je občni zbor Slovenske prosvetne zveze namesto dr. Tischlerja izvolil za predsednika dr. Francija Zwittra.

Enotnost koroških Slovencev je bila zelo načeta in zato ni nič čudnega, da je monsignor Podgorc najprej junija 1948, nato pa še septembra istega leta, javno pozval Slovence naj osnujejo politično stranko »z narodnim, a ne komunističnim programom« in »naj tako očiščeni od bacilov triletnega spanja in kompromisarstva nastopijo novo dobo narodnega življenja«. Le do srede naslednjega leta je bilo treba čakati, da se je njegov poziv uresničil.¹⁶

Tudi v odnosu do KPA, po programu najbližje avstrijske stranke, je OF naletela na težave. Čeprav so komunisti na slovenskem delu dežele na volitvah 1945 dobili kar 35,0 odstotkov vseh svojih glasov na Koroškem, jih je spor okoli informbiroja odvrnil od slovenskega prebivalstva. Slovencem so sicer vedno priznavali njihove pravice, a niso hoteli slišati za spremembo meje v korist Jugoslavije oz. za priključitev južne Koroške k matičnemu narodu. Prelom je pomenila resolucija Informbiroja, ki jo je KPA takoj podprla in izvajala pritiske na slovenske člane KPA, da bi priznali obtožbe na račun Jugoslavije. Slovenski komunisti so to odklonili in rezultat je bil najbolj viden pri volitvah leta 1949. KPA je izgubila na slovenskem delu dežele 3145 glasov ali 62,2 odstotkov vseh glasov v deželi.¹⁷

Poletje 1949 je bilo usodno za slovensko manjšino. S sklepom velesil 22. junija 1949 je bil južni del Koroške dokončno prisojen Avstriji, v tem času pa je prišlo tudi do dokončne politične diferenciacije med koroškimi Slovenci: ustanovljena sta bila Narodni svet koroških Slovencev in Demokratična fronta delovnega ljudstva. Ta je bila nadaljevalka usmeritve OF za slovensko Koroško in neposredna predhodnica današnje ZSO na Koroškem.

V drugi polovici maja je OF predložila oblastem v potrditev statut nove organizacije, vključene v OF z imenom DF DL. — Demokratična fronta delovnega ljudstva. Ta naj bi bila odgovor na tendence slovenske desnice po ustanovitvi OF nasprotujoče organizacije. Ustanovljena je bila 17. julija 1949, svoje cilje in zahteve pa je oblikovala v spomenici, ki jo je poslala Svetu namestnikov zunanjih ministrov v Londonu in dunajski vladi. Grobo rečeno je resolucija zahtevala celovito zaščito slovenske manjšine v podobnem okviru kot 7. člen. Pogodbe o Avstriji. Skoraj hkrati pa je bila ustanovljena tudi druga slovenska organizacija Narodni svet koroških Slovencev, ki je imela ustanovni občni zbor 28. junija 1949, sklicala pa sta ga dr. Joško Tischler in dipl. trg. Adolf Picej.¹⁸

Glede na to, da je bila usoda državne pripadnosti Slovencev odločena, se je politični boj obeh slovenskih organizacij bolj kot doslej usmeril na notranje-politično področje, na katerem so prevladovala volilna vprašanja. Že za volitve 1949 je DF DL načrtovala in predlagala skupen nastop na volitvah, vendar do tega ni prišlo, saj so bila idejna nasprotja tako močna, da je »Naš tednik«, glasilo Narodnega sveta, celo zapisal, da sporazuma med svetovnimi nazori ni in ga ne more biti.¹⁹

Narodni svet je nastopil na volitvah samostojno z listo imenovano Krščanska ljudska stranka, DF DL pa z listo istega imena, pri čemer je bila prva pred-

¹⁶ Ibid, str. 197.

¹⁷ Nečak, Volitve, str. 367 in Zorn, str. 197—214.

¹⁸ Sl. v., 23. 9. 1949, št. 66, str. 1; Sl. v., 29. 7. 1949, št. 52, str. 1—3.

¹⁹ Naš tednik, 14. 9. 1949, št. 1 (dalje NT) in Sl. v., 28. 9. 1949, št. 66, str. 3.

ložena samo za deželnozborske volitve, druga pa tudi za parlamentarne. Nobena stranka ni imela pomembnejšega uspeha. DFDL je dobila na deželnozborskih volitvah 2095 glasov ali 0,8 odstotka vseh glasov na Koroškem, lista NSKS pa 4644 glasov ali 1,9 odstotka. Na parlamentarnih volitvah je dobila lista DFDL 2088 glasov ali 0,8 odstotka. Če bi Slovenci svoje sile združili in nastopili na enotni volilni listi, bi zagotovo dobili vsaj enega deželnozborskega poslanca. Skupaj sta namreč listi dobili pri deželnozborskih volitvah 6513 glasov, za deželnozborskega poslanca pa je bilo pri volitvah leta 1949 potrebnih 6377 glasov.^{19a}

Vse do podpisa Pogodbe o vzpostavitvi neodvisne in demokratične Avstrije, 15. maja 1955, sta obe slovenski organizaciji hodili bolj ali manj svojo pot, čeprav je prihajalo do poskusov obnavljanja enotnosti. Najbolj jasno se je taka usmeritev pokazala tik pred volitvami leta 1953, ko je DFDL na osnovi široke paltforme pozvala Narodni svet k skupnemu nastopu na volitvah, kar pa je ta odklonil. Demokratična fronta delovnega ljudstva se je nastopu na volitvah odpovedala, Narodni svet pa je nastopil z listo Krščanska demokratska stranka na deželnozborskih in parlamentarnih volitvah. Rezultati so bili še slabši kot štiri leta prej. Pri deželnozborskih volitvah je slovenska lista dobila na vsem Koroškem 3892 glasov ali 1,5 % vseh glasov, pri državnozborskih volitvah pa 3668 glasov ali 1,4 %.^{19b}

DFDL se je v političnem smislu naslanjal na socialistično stranko, NSKS pa na ljudsko stranko. Najpomembnejši dogodek v času od sklepa velesil do podpisa Pogodbe v Avstriji, ki je neposredno vplival na politiko koroških Slovencev, je gotovo ustanovitev Zveze slovenskih organizacij na Koroškem. Dne 25. marca 1955 so se zbrali predstavniki koroških Slovencev v celovškem Domu glasbe na ustanovnem občnem zboru. Prvi predsednik nove organizacije je postal dr. Franci Zwitter, njena politika pa se je prilagodila nastali mednarodni situaciji in s tem bistveno spremenila. Med osnovnimi zahtevami ne najdemo več zahteve po priključitvi k Jugoslaviji. Predsednik Zwitter je takrat dejal: »Če danes torej ustanavljamo nepolitično ‚Zvezo slovenskih organizacij na Koroškem‘, se s tem ne odpovedujemo politiki in političnemu udejstvovanju, temveč se hočemo kot avstrijski državljani le še bolj vključiti v politično gibanje v Avstriji — ne več na pozicijah samostojne nacionalne stranke, temveč v okviru demokratičnih strank za napredek človeštva.«²⁰ S tem se je oblikovala današnja politična stvarnost koroških Slovencev zbranih v obeh osrednjih organizacijah.

Od podpisa Pogodbe o Avstriji in s tem uzakonjenja njenega 7. člena, je postal primarni cilj boja koroških Slovencev njegova uresničitvev. Na pobudo ZSO sta obe slovenski osrednji organizaciji slednjič le našli skupni jezik. Dne 11. oktobra 1955 sta namreč poslali na Dunaj skupno Spomenico koroških Slovencev, z zahtevami in predlogi za uresničevanje člena 7. Spomenica iz leta 1955 pomeni prelomnico v življenju koroških Slovencev, ker pomeni odločitev za pot, po kateri stopata obe organizaciji še danes — samostojno pot, vendar enotno, kadar gre za zadeve vsenarodnega pomena.

^{19a} Nečak, Volitve, str. 367/368.

^{19b} Sl. v., 1. 3. 1950, št. 16, str. 1; Sl. v., 27. 3. 1952, št. 23, str. 3; Sl. v., 10. 12. 1952, št. 87, str. 1 in Nečak, Volitve, str. 367/368.

²⁰ Sl. v., 1. 4. 1955, št. 13, str. 1.

Dokument, ki sta ga podpisali obe osrednji organizaciji, pomeni temelj njihovih zahtev v mnogočem še danes. Dokaz za to je dejstvo, da sta celotno besedilo prve skupne spomenice obe organizaciji uvrstili tudi v spomenico ob dvajseti obletnici Pogodbe o Avstriji, leta 1975. S tem je slovenska manjšina na Koroškem še enkrat pokazala vladi in širši javnosti, da avstrijsko-koroška politika zavestno ignorira slovenske zahteve, predloge in želje.

V uvodu v spomenico so Slovenci zapisali misli, katerih se niso odrekli niti danes: »Koroški Slovenci smo in bomo napravili vse, da bi premagali narodnostna nesoglasja v deželi. Pripravljeni smo postaviti most, ki združuje oba sosedna naroda, obe državi, kar bo v tem delu Evrope pomenilo nov trden element miru. Uspešno izpolnjevanje te naše naloge je odvisno tudi od dobre volje avstrijske države, ki mora priznati osnovno naravno pravo in težnjo vsake etnične skupine in vsakega naroda, da želi živeti ter da teži, h kulturnemu in gospodarskem napredku. Ker smo nadalje prepričani, da je vprašanje vsebine kakor tudi razlage kake pogodbe predvsem pravice tistega, na katerega se pogodba nanaša in v korist katerega je tudi sestavljena, nam zato dovolite, da potem, ko so z državno pogodbo začele veljati pravice, zapisane v členu 7, vladi predložimo naša stališča in predloge za izvedbeno zakonodajo k členu 7. Ob tej priložnosti naj opozorimo še na nekatere naše zahteve, ki so sicer osnovane v naravnem pravu, vendar se skladajo z odredbami državne pogodbe.«²¹

Namesto z izpolnjevanjem določil 7. člena Pogodbe o Avstriji pa so se Slovenci na Koroškem srečevali z oživljanjem protislovenskih nemško-nacionalnih organizacij, ki so vse bolj krojile manjšinsko politiko celovške in dunajske vlade ter z vse očitnejšimi namerami avstrijske politike, da bi se čim bolj izognila izpolnjevanju določil 7. člena, in s tem enostransko revidirala Pogodbo o Avstriji. Boj koroških Slovencev za pravice je v vsem času spremljala in podpirala tudi matična domovina, ki je največkrat kvaliteto meddržavnih odnosov pogojevala s položajem koroških Slovencev. Zato je kvaliteta avstrijsko-jugoslovanskih odnosov dokaj dober pokazatelj položaja Slovencev na Koroškem.

Nemškonacionalne, protimanjšinske organizacije so začele ponovno delovati že pred podpisom Pogodbe o Avstriji, zlasti po 20. juniju 1949, ko je bilo dejansko odločeno, da se meja z Jugoslavijo ne bo spremenila. O tem je jasno spregovorila tudi jugoslovanska vlada, ko je v »Memorandumu o pravicah slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji« z dne 28. julija 1949 nekatere izmed teh organizacij navedla poimensko (npr. Südmärk, Deutscher Schulverein, Bund der Heimattreuen Südkärntner).²² Mi pa iz časa tik pred podpisom Pogodbe o Avstriji navedimo le »Kärntner Sängerbund« in »Muttersprache — Verein zur Pflege der Deutschen Sprache in Kärnten«, na Štajerskem pa je bil leta 1952 osnovan »Alpenländischer Kulturverband« kot »neposredni organizacijski, idejni, in pozneje tudi materialni naslednik predvojnih velikonemških, šovinističnih in pronacističnih organizacij.«²³

Namesto s prepovedjo takih organizacij po določilu 5. odstavka 7. člena so se Slovenci po letu 1955 srečali s pospešenim obnavljanjem protimanjšinskih organizacij, v večini z istim članstvom in vodstvom pa tudi z istimi metodami

²¹ Razprave in gradivo, Ljubljana 1976, št. 7—8, str. 232.

²² Janez Stergar, Kršitev določb petega odstavka člena 7 avstrijske državne pogodbe, RiG, 1976, št. 7—8, str. 148.

²³ Ibid, str. 153.

delovanja, kakor jih poznamo pri njih iz časa prve avstrijske republike, še zlasti pa iz časa nacizma. Že 19. maja 1955, štiri dni po podpisu Pogodbe o Avstriji, je bila obnovljena »Kärntner Schulverein — Südmärk«, nosilka ponemčevanja v šolstvu. Dne 18. decembra 1955 so se združila društva bivših plebiscitnih bojevnikov v »Kärntner Abwehrkämpferbund« organizacijo, ki še danes zastruplja ozračje dobrega sožitja na Koroškem, s podpiranjem in organiziranjem protislovenskih akcij ter z vztrajnim ohranjanjem in negovanjem »legendarnih« bojov 1919/1920, s katerimi so »obranili« Koroško pred jugoslovansko-slovenskimi agresorji, ki so jih v deželo poklicali koroški Slovenci.

Poleg vrste drugih protislovenskih organizacij je dobro leto po podpisu Pogodbe o Avstriji nastala tudi osrednja protislovenska organizacija na Koroškem »Kärntner Heimatdienst«. Že jeseni 1956 so nemški nacionalisti ustanovili organizacijo »Arbeitsgemeinschaft für Südkärnten«, iz katere je 24. januarja 1957 nastal koroški Heimatdienst. Ob ustanovitvi so to organizacijo sestavljale tri protislovenske organizacije: »Kärntner Schulverein — Südmärk«, »Kärntner Abwehrkämpferbund« in »Kärntner Landsmanschaft«. Danes je koroški Heimatdienst zbirna organizacija protislovenskih, nemškonacionalnih in neonacističnih sil na Koroškem. Po nekaterih podatkih sestavlja Heimatdienst 17 takšnih organizacij, med njimi sta tudi »Zveza koroških vindišarjev«, ustanovljena leta 1958 z namenom razcepiti Slovence in dokazati, da to pravzaprav niso, ter organizacija esesovskih vojnih veteranov z nazivom »Kammeradschaft IV«. ²⁴

Delovanje teh organizacij ni bilo toliko posvečeno povzdigovanju svoje lastne nacije, temveč so si vse postavile za osnovni cilj protimanjšinsko dejavnost. Slovenska manjšina na Koroškem in matična domovina sta sproti opozarjali pristojne avstrijske oblasti na protimanjšinsko naravnost in delovanje teh organizacij. Odgovori avstrijskih oblasti pa so bili vedno enaki: protislovenskih organizacij v Avstriji ni, tolikokrat citirani Kärntner Heimatdienst pa je domovinska organizacija, ki v svojem statutu nima niti ene proslovenske besede. ²⁵

Diskriminacijska politika avstrijske države se je začela še pred podpisom Pogodbe o Avstriji, takoj po sprejetju edinega manjšini naklonjenega zakonskega akta, uredbe o obvezni dvojezični osnovni šoli iz 3. oktobra 1945. Ne samo na ta način, da je koroški deželni glavar Wedenig 10. oktobra 1948 sicer neuspešno zahteval, naj se odslej 10. oktober praznuje: »da se vedno znova razvnamemo v duhu leta 1920,« ²⁶ kar ni padlo na pamet nobenemu politiku dotedaj, temveč zlasti na način neposrednega pritiska na Slovence. Zunanji izraz tega pritiska nemškonacionalističnih sil se je v prvih povojnih letih najjasneje pokazal pri uradnem ljudskem štetju leta 1951. Takrat je uradna Avstrija prvič nedvoumno popustila pred manjšini nasprotnimi silami. Centralni sta-

²⁴ Več o tem med drugim še v opombah 22 in 23 citirani razpravi, nadalje razprava istega avtorja v Časopisu za suvremenu povijest, Zagreb 1977, št. 1, str. 132—169 z naslovom »Njemački nacionalizam i protislovenačka djelatnost u avstrijskoj Koroškoj«; v tozadevnih razpravah Toneta Zorna v Vestniku koroških partizanov, 1970 št. 4, str. 23—64; 1971, št. 4, str. 50—60; 1972, št. 1, str. 41—45; 1972, št. 4, str. 50—70; 1973, št. 4, str. 18—29; v razpravi Lojzeta Udeta »ADP in njena manjšinsko zaščitna določila« v Koroško vprašanje, Ljubljana 1976, str. 339—358 ter v knjigi Haas — Stuhlpfarrer, Österreich und seine Slowenen, Wien 1977, zlasti str. 100—114.

²⁵ Dušan Nečak, Problem manjšin v jugoslovansko avstrijskih odnosih, v publikaciji istega naslova, Beograd 1977, str. 27—42 (dalje: Nečak, Problem...).

²⁶ Lojze Ude, Koroško vprašanje, Ljubljana 1976, str. 355.

tistični urad na Dunaju je po nacističnem štetju leta 1939 prevzel med jezikovne kategorije, po katerih naj se opravlja ljudsko štetje, tudi vindišarsko jezikovno kategorijo. S štetjem 1951 so raztrgali koroške Slovence na dve jezikovni skupini, po občevalnem jeziku pa na 9 jezikovnih kombinacij. Absurdno zveni ob tem podatek, da je bilo v tem času v koroškem šolstvu prepovedano uporabljati »Windischer, windisch«. ²⁷ Šlo je za ponoven poskus, to pot etničnega razbijanja koroških Slovencev po načelu »divide et impera« in za poskus dokazovanja že takrat jasno začrtane avstrijske manjšinske politike, po kateri Slovenci ne živijo na sklenjenem ozemlju. Zoper to diskriminacijo so protestirali samo koroški Slovenci.

Drugi še bolj izrazit in še nevarnejši napad avstrijskih oblasti na možnost enakopravnega razvoja koroških Slovencev so nemški nacionalisti realizirali konec petdesetih let. Dne 22. septembra 1958 je koroški deželni šolski svet, objavil odlok, s katerim je ukinitel učni šolski sistem, kakor je bil določen po uredbi o obveznem dvojezičnem osnovnem šolstvu iz leta 1945. ²⁸ Odlok deželnega šolskega sveta je sledil vrsti organiziranih protislovenskih akcij nemško-nacionalnih organizacij, ki so si ukinitve obveznega dvojezičnega osnovnega šolstva postavili za cilj številka ena. Javno so pozivali k ukinitvi te uredbe, organizirali so šolske štrajke in motili šolski pouk ter grozili, da bodo izvedli pohod nezadovoljnih roditeljev na Celovec. ²⁹

Kljub temu, da je bil po mnenju vrste avstrijskih strokovnjakov odlok koroškega deželnega šolskega sveta protizakonit in protiustaven, ³⁰ kljub odločnim in argumentiranim protestom slovenske manjšine v »Spomenici koroških Slovencev k šolskemu vprašanju« z dne 15. novembra 1958 in kljub diplomatskim protestom Jugoslavije v notah z dne 4. oktobra 1958, 3. novembra 1958, 26. januarja 1959 in 17. marca 1959, se stanje na šolskem področju ni spremenilo. ³¹

Odlok predsednika koroškega deželnega šolskega sveta, Ferdinanda Wedeniga, ki je bil obenem tudi koroški deželni glavar, je dal staršem pravico, da svoje otroke izpišejo iz dvojezičnih šol. Temu odloku je sledil močan pritisk na starše slovenskega porekla, da bi svoje otroke odvrnili od dvojezičnega pouka. Pritiski ekonomske, psihološke in druge vrste so bili tako očitni, da je tudi del avstrijskega tiska začel pisati, da je položaj ob izpisovanju iz dvojezičnih šol nenormalen. Zaradi tega je pokrajinski šolski svet izdal drug odlok (11. novembra 1958), po katerem je bila že objavljenim učencem spet dana možnost, da se ponovno prijavijo. Od 12 774 učencev, kolikor jih je bilo v dvojezičnih šolah leta 1958. (dvojezični pouk je bil v skupaj 98 šolah), se jih je odjavilo 10 588, potem pa se jih je ponovno prijavilo le 213 (na osnovi odloka z dne

²⁷ Ibid, str. 356.

²⁸ Verordnungsblatt für Schulwesen in Kärnten za marec/april 1959, št. III/IV, 31 — 2; a) Nr. 20, Regelung des zweisprachigen Unterrichtes in Kärnten, Erlaß des Landeshauptmannes als Vorsitzender des Landesschulrates (Zl. LRS 4337/58 z dne 22. 9. 1958), b) Nr. 21, Regelung des zweisprachigen Unterrichtes in Kärnten (Durchführung LRS Zl. 4964/58 z dne 27. 10. 1958), c) Nr. 22, Freiwilliger Besuch des Slowenischunterrichtes (LRS Zl. 5468/58 z dne 11. 11. 1958).

²⁹ Nečák, Pogled, str. 113/114.

³⁰ Ibid.

³¹ RiG, št. 7—8, 1976, str. 203—227; Nečák, Problem, str. 29; Nečák, Pogled, str. 113—115.

11. novembra 1958). Tako je pri pouku v slovenskem jeziku ostalo 2399 učencev, pri pouku v nemščini pa 10 375. Koroški Slovenci so izračunali, da se je zaradi različnih pritiskov od dvojezičnega pouka odjavilo 57 % slovenskih otrok.³²

Na teh osnovah je avstrijski parlament dne 19. marca 1959 sprejel tako imenovani manjšinski šolski zakon, skupaj z zakonom o položaju slovenskega jezika pred sodišči na Koroškem. Oba zakona sta začetek tiste tendence avstrijske manjšinske politike, ki je 14. novembra 1976 privedla do preštevanja manjšin. Zakon o manjšinskem šolstvu je ukinil dvojezične šole in v načelu dovolil samo šole s poukom v nemškem jeziku. Samo za tiste, ki so se posebej prijavili, je bil organiziran pouk v slovenščini na tistih šolah, za katere je veljala uredba o obvezni dvojezični osnovni šoli iz leta 1945. Toda celo izvajanje določil takega zakona, ki ni bil izdelan v duhu Pogodbe o Avstriji, pripravljen brez sodelovanja manjšine in ki v bistvu ščiti večino in ne manjšine, je bilo postavljeno pod vprašaj, saj je bila teritorialna veljavnost zakona pogojena z ugotavljanjem manjšine. Z drugimi besedami povedano, dokončna veljavnost zakona in širina njegove veljavnosti bi naj bila določena šele po izvedenem preštevanju manjšine.³³

Rezultat take avstrijske šolske politike, za katero je le-ta trdila, da ni protimanjšinska, se najbolje kaže v številu otrok, prijavljenih k slovenskemu pouku. Po drugem odloku deželnega šolskega sveta je bilo prijavljenih k slovenskemu pouku 2399 učencev, v šolskem letu 1972/1973 pa le še 1832 učencev, ob praktično nespremenjenem številu vseh učencev — leta 1958 10 030, leta 1972/1973 9748.³⁴

Vsekakor jasen dokaz o nenormalnem razvoju.

Vse do leta 1976 se na šolskem področju ni nič spremenilo oz. ni bila sprejeta nikakršna zakonska odredba, pa tudi preštevanje manjšine ni bilo izvršeno. Šele tako imenovana sedmojuljska zakonodaja leta 1976 je prinesla spremembo v manjšinski šolski zakon iz leta 1959, spet na škodo manjšini. Zakon iz leta 1959 je namreč predvideval, da morajo biti direktorji osnovnih šol, ki se smatrajo za dvojezične, usposobljeni za dvojezični pouk, kar pomeni, da morajo obvladati slovenski jezik, kar so dokazovali z izpitom. Z novelo k temu zakonu iz leta 1976 pa je bilo predpisano, da direktorjem dvojezičnih šol, v katerih ni niti enega učenca, ki bi se prijavil k dvojezičnemu pouku, ni več potrebno znanje slovenskega jezika.³⁵

Prvič po podpisu Pogodbe o Avstriji se je leta 1959, pod pritiskom nemško-nacionalnih sil, poslabšal tudi položaj slovenske manjšine na področju sodstva oziroma uporabe slovenskega jezika v javnem življenju sploh. Kot smo že zapisali, je bil isti dan kot manjšinski šolski zakon sprejet tudi zakon o uporabi slovenskega jezika pred sodišči. Zakon je bil sprejet zoper odločitev avstrijskega vrhovnega sodišča, ki je 5. decembra 1956 izreklo sodbo, po kateri je 3. od-

³² Nečak, Problem, str. 29; Slovenci na Koroškem — Die Slowenen in Kärnten Borovlje/Ljubljana, str. 39—46, Janko Pleterski, Materinščina otrok na koroških osnovnih šolah, v Zbornik Koroške 1959, str. 113—120.

³³ Nečak, Problem, str. 31—33; Nečak, Pogled, str. 115.

³⁴ Slovenci na Koroškem — Die Slowenen in Kärnten, Borovlje/Ljubljana, str. 43.

³⁵ Nečak, Pogled, str. 117; Nečak, Problem, str. 39.

stavek 7. člena, v katerega pristojnost sodi slovenščina pred sodišči, neposredno uporabna ustavna določba.³⁶

Zakon o manjšinskem sodstvu je pomenil, tako s svojo vsebino kot z obsegom uporabe, radikalno poslabšanje položaja v primerjavi s položajem pred njim. Veljavnost in obseg uporabe zakona je zakonodajalec z določbo po ugotavljanju manjšine, časovno omejil, saj je veljal na področju sodnih okrajev Železna Kapla, Pliberk in Borovlje, le toliko časa, dokler ne bo izvedeno ugotavljanje manjšine. Zakon je bil sprejet brez sodelovanja manjšine, je njej nasproten in je pravzaprav začetek tistega, kar se je izkristaliziralo šele v zadnjem času — jasne težnje po reviziji Pogodbe o Avstriji. Drugače si namreč ne moremo razlagati zožitev uporabe slovenščine pred sodišči samo na tri sodne okraje, saj so zakonodajalec in pripravljalci zakona dobro vedeli, da manjšina živi še v drugih sodnih in upravnih okrajih Koroške, kot jih predvideva 7. člen.

Ta zakon pa je med drugim sprožil tudi spor med pravniki. Avstrija je namreč pred mednarodno javnostjo zatrjevala, da se pred sodišči izven sodnih okrajev Borovlje, Pliberk in Železna Kapla, za katere velja sodni zakon iz leta 1959, uporabljajo določila 66. člena (4) senžermenske mirovne pogodbe, ki govorijo o primernih olajšavah nenemškim državljanom pri uporabi njihovih jezikov pred sodišči. Določila imenovanega člena senžermenske mirovne pogodbe tudi niso izvajali v praksi. Take trditve so tudi pravno sporne. Tako imenovana manjšinska določila senžermenske mirovne pogodbe (členi 64—68), namreč ne veljajo za slovensko in hrvaško manjšino, saj ti dve manjšini štiti poznejši in preciznejši 7. člen.³⁷

Gotovo najpomembnejša diskriminacija, ki izhaja iz tega zakona, pa je bila interpretacija pojma uradni jezik, ki ga navaja Pogodba o Avstriji. Splošno priznana (tudi v Avstriji) interpretacija tega pojma je, da lahko stranka z uradno osebo na sodišču govori in razpravlja v svojem jeziku, da se v tem jeziku izdajajo odločbe, da je notranji sodni jezik tudi slovenski, da se zemljiške in druge knjige vodijo tudi v slovenskem jeziku itd. Zakon iz leta 1959 pa upošteva slovenščino le kot pomožni jezik, saj določa pravico občevanja s tolmačem, javne knjige se vodijo samo v nemškem jeziku, notranji jezik je nemški, povrhu vsega pa je zakon veljal samo za prvostopenjska sodišča. Za avstrijsko-koroške razmere na področju manjšinske politike je tudi značilno, da celo tak zakon ni imel sankcijskih določb, kar pomeni, da zaradi neizpolnjevanja zakona nihče ni mogel biti (in tudi ni bil) kaznovan.³⁸

Poleg koroških Slovencev je proti takemu zakonu protestirala tudi Jugoslavija. Razen izjave v zvezni ljudski skupščini 13. aprila 1959, v kateri je državni sekretar za zunanje zadeve obžaloval to dejanje Avstrije, je 21. aprila 1959 jugoslovanski veleposlanik na Dunaju predal avstrijski vladi protestno noto, v kateri je bilo med drugim rečeno, »da je bil namen sprejetja teh zakonov legalizacija stanja, kakršno je nastalo po odloku predsednika pokrajinske vlade Wedeniga 22. septembra 1958. leta, kar je bil resen udarec za jugoslo-

³⁶ Nečak, Manjšinsko varstvo v Avstriji po točki 3 člena 7 avstrijske državne pogodbe, RiG, št. 7—8, 1976, str. 136 (dalje: Nečak, Manjšinsko varstvo...).

³⁷ Nečak, Manjšinsko varstvo, str. 137.

³⁸ Ibid 138 — besedilo šolskega in sodnega zakona glej v razpravi J. Pleterskega v RiG, št. 2, str. 7—99 v prilogah 16 in 21.

vansko narodno manjšino ne le na področju šolstvain prosvete, ampak tudi njenemu statusu kot etnični skupini.«^{38a}

Petdeseta leta sodijo med najtežja za koroške Slovence. Vse, kar jim je prinesel zmagovit konec druge svetovne vojne, je bilo v dobršni meri omejeno, če že ne čisto izničeno. Poleg podpisa Pogodbe o Avstriji in z njo uveljavitve 7. člena, so koroški Slovenci doživeli še en sam svetel trenutek. Leta 1957 je bila namreč v Celovcu ustanovljena Zvezna gimnazija za Slovence. Proti pričakovanjem ustanovitelja se je slovenska gimnazija ne samo obdržala, temveč tudi razširila. V šolskem letu 1974/75 je imela že 464 dijakov in je postala temelj slovenskega izobraženstva na Koroškem in trn v očeh nemškimi nacionalistom, ki so jo na zborovanju Heimatdiensta 1974 proglasili za »veliki strup«.³⁹ Napori koroških Slovencev, da bi od oblasti dobile dovoljenje za ustanovitev še kakšne srednje šole, zlasti gospodarsko-ekonomske usmeritve, niso naleteli na razumevanje.⁴⁰

Od konca petdesetih let je postalo manjšinsko vprašanje, stalno vprašanje pri meddržavnih pogovorih med predstavniki Jugoslavije in Avstrije. To je še posebej pomembno, ker so prav šestdeseta leta tista, v katerih beležimo, v primerjavi s preteklim razdobjem, razmeroma širok razmah meddržavnih stikov, ki jih je kot prvi začel marca 1960 avstrijski zunanji minister dr. Bruno Kreisky. Morda gre tudi okrepljenim medsebojnim stikom med državnikoma obeh držav pripisati, da so šestdeseta leta obenem tista, ki koroškim Slovencem niso prinesla tako velikih pretresov in poslabšanj kot preteklo desetletje. Lahko bi celo rekli, da so šestdeseta leta mirna leta, v katerih so koroški Slovenci zlasti izgrajevali svoje gospodarske zmogljivosti.

Le dve letnici bomo v tem bežnem pregledu posebej omenili. Letnici, ki sta posebej razburkali življenje Slovencev onstran Karavank. Leta 1961 je bilo v Avstriji izvedeno drugo povojno štetje prebivalstva, na katerega so koroški Slovenci reagirali z »Denkschrift der Kärntner Slowenen zur Volkszählung 1961«. Kot že pri štetju 1951 so protestirali zoper štetje občevalnega jezika pod rubriko »vindiš«, zoper vsemogoče pritiske števnih komisarjev, protislovanske agitacije koroškega Heimatdiensta itd. Svoje trditve so dokazali s številnimi primeri ter zvezni vladi sporočili, da rezultati tega štetja ne morejo v nobenem primeru biti podlaga za kakršnokoli urejanje manjšinskega vprašanja.⁴¹

Štiri leta nato pa so se Slovenci spet odločili, da bodo nastopili na volitvah. Za 14. marca 1965 so bile namreč na Koroškem razpisane deželnozborske volitve. Po dvanajstih letih podpiranja avstrijske ljudske stranke se je Narodni svet koroških Slovencev odločil, da bo to pot predložil svojo listo in jo imenoval »Koroška volilna skupnost«. Narodni svet je ob sprejemanju te odločitve najprej ugotovil, da ne morejo voliti nobene stranke. V eni so na vodilnih mestih na volilni listi nemški nacionalisti, kar je bil tudi vzrok, da ta stranka (ÖVP) ni hotela sprejeti na svojo listo tudi slovenskega kandidata, v drugi pa odstopa stari deželni glavar, njegov namestnik Sima pa se ne more sklicevati na priateljstvo do koroških Slovencev, čeprav je že dvajset let na vodilnih položajih v deželi. Predsednik NSKS dr. Inzko je opravičil samostojni nastop z besedami:

^{38a} Nečak, Problem, str. 33.

³⁹ Nečak, Pogled, str. 117.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ RiG, št. 7—8, priloga 6.

»Ni naša skrb, kako naj razširita ÖVP in SPÖ v čim večji meri svoj vpliv v deželi, ampak da se ohranimo kot Slovenci. Zato moramo tudi glede zadržanja pri volitvah v koroški deželni zbor najti tisto rešitev in obliko, ki bo najuspešneje služila našim narodnim interesom.«⁴²

Neke vrste volilni program Koroške volilne skupnosti, če ga smemo tako imenovati, je objavila »Naš tednik — Kronika« približno mesec dni pred volitvami, 18. februarja 1965. Iz njega je razbrati, da bo boj volilne stranke veljal predvsem opozarjanju na nerešena vprašanja slovenske manjšine, kot so vprašanja uradnega jezika, dvojezičnih napisov, enakopravnosti na kulturnem in gospodarskem področju, zaščiti manjšine pred nemško nacionalnimi organizacijami in uporabi slovenskega jezika pri bogoslužju in verouku, torej opozarjanju na tista vprašanja, ki jih v predvolilnem boju ni načela nobena stranka.⁴³

Zveza slovenskih organizacij pa se je na seji upravnega in nadzornega odbora 13. februarja odločila, da podpre socialistično stranko (ta je na 26. neizgledno mesto volilne liste postavila Slovenca Janka Ogrisa), ker je to v skladu z njeno temeljno narodno-politično usmerjenostjo, da soustvarjalno sodeluje pri oblikovanju politične volje in se »ne izključuje iz splošne družbe, v kateri živi«. Poleg tega jih je k odločitvi, da podpre SPÖ, »vodila zavest skupnosti z avstrijskim delovnim človekom, s katerim nas vežejo sorodni gospodarski in socialni pogledi in zato od njegove stranke upravičeno pričakujemo razumevanje in podporo tudi za naše narodnostne težnje in potrebe«.⁴⁴ Obenem pa je ZSO samostojni nastop NSKS obsodila in ga razglasila kot usodnega za vse slovensko prebivalstvo na Koroškem. Menila je, da trditev, češ da je samostojni nastop edina pot, »pomeni po nas samih izvedeno redčenje in zoževanje slovenskih vrst, pomeni dejansko odbijanje večine našega ljudstva, ki že od nekdaj voli tudi splošne avstrijske stranke.«⁴⁵

Slovenska lista je dobila v vsej deželi 4272 glasov ali 1,6 odstotka vseh veljavnih glasov, na slovenskem delu pa 3617 glasov ali 5,8 % glasov. Svojega osnovnega cilja ni dosegla in v deželni zbor ni bil izvoljen noben kandidat, postavljen na tej listi. »Pri volitvah smo dosegli uspeh, na katerega smemo biti Slovenci zares ponosni«, je zapisala po volitvah »Naš tednik — Kronika« in nadaljevala: »Izid volitev je potrdil naše pravilno zadržanje pri volitvah. Za nas ni moglo priti kaj drugega v poštev kot samostojen nastop, Ljudski stranki pa je bilo treba dokazati, da brez Slovencev ne more več resno napredovati, ter da je dosegla svoj višek prav pri zadnjih državnozbornih volitvah, ko bi dobila 13. mandat, ako bi bile tedaj deželnozbornske volitve ter enega zastopnika več v deželni vladi. Tedaj smo ÖVP podprli tudi Slovenci. Predvsem pa je krepila slovenska lista slovensko narodno zavest ter utrdila v vseh, ki so se zavzeli za njen uspeh zavest, da se bomo tudi v bodoče mogli ohraniti in uveljaviti le kot Slovenci.«⁴⁶

Volilni izidi naj bi po mnenju komentatorja »Slovenskega vestnika« pomenili hudo razočaranje predvsem za ÖVP, ki je z gotovostjo pričakovala 13. mandat. Nasprotno pa naj bi socialisti ne le obdržali vodilno pozicijo v deželi,

⁴² NT, 11. 2. 1965, št. 6, str. 1.

⁴³ NT, 18. 2. 1965, št. 7, str. 1.

⁴⁴ Sl. v., 19. 2. 1965, št. 8, str. 1.

⁴⁵ Sl. v., 5. 3. 1965, št. 10, str. 1.

⁴⁶ NT, 18. 3. 1965, št. 11, str. 1.

temveč naj bi bili edina stranka, ki je svoj položaj še okrepila. Svobodnjakarji so za las ušli hudemu porazu, komunisti pa naj bi se kar dobro držali in si znova priborili svojega poslanca. Izida »Koroške volilne skupnosti« v glasilu ZSO niso komentirali, temveč le ugotovili, da število njihovih glasov še zdaleč ni zadoščalo za pridobitev mandata.⁴⁷

V sedemdesetih letih se je formalno-pravni in dejanski položaj koroških Slovencev še enkrat bistveno poslabšal in spet lahko iščemo neposredne vzroke zato v intenzivnem protislovenskem delovanju protimanjšinskih organizacij v Avstriji. Že proslava 50-letnice koroškega plebiscita leta 1970 je jasno napovedovala nov val nemško nacionalističnega pritiska, vendar takrat še nihče ni pričakoval popolne podreditve koroške in avstrijske vlade.

Se ob obeh državniških obiskih leta 1972, ko je avstrijski zunanji minister Kirchschräger v Zagrebu (februarja) zatrdil, »da bo z avstrijske strani kmalu prišlo do vzpodbude, ki bo pomagala pri reševanju še odprtih manjšinskih vprašanj«; v skupnem komunikeju z obiska predsednika ZIS Djemala Bijedića na Dunaju (aprila) pa je stalo zapisano, »da bo avstrijska stran vedno pospeševala in podpirala interese in razvoj manjšin«, je bilo videti, kot da se avstrijska politika zaveda svojih obveznosti pri zaščiti manjšinskega vprašanja.⁴⁸

Tudi Slovenci na Koroškem so še v začetku leta 1972 upali na izboljšanje položaja. Zmerni optimizem je bil utemeljen zlasti v izjavah zveznega kanclerja dr. Kreiskega in deželnega glavarja Hansa Sime ter po osvojitvi absolutne večine SPÖ pri parlamentarnih volitvah leta 1971. Del izjave avstrijskega zunanjega ministra se je kmalu izpolnil. Dne 6. julija 1972 je socialistični predsednik koroške deželne vlade, in z njim socialistična stranka, poskusil z delno rešitvijo problematike, ki doslej v Avstriji tudi formalno še ni bila rešena. Ta dan je bil sprejet tako imenovani zakon o dvojezičnih topografskih napisih, ki je predvideval take napise v 205 krajih Koroške. Kljub temu, da zakon ni bil sprejemljiv za slovensko manjšino, saj je temeljil na štetju leta 1961, za katerega so Slovenci izrecno zapisali, da ne more biti osnova za nobeno manjšinsko varstveno določbo ter postavlja kot pogoj za postavitev dvojezičnega napisa 20 % slovenskega prebivalstva, kar je v nasprotju s členom 7 Pogodbe o Avstriji, je izzval nemško nacionalno evforijo. V dobro organiziranih pogromih so nemški nacionalisti pod vodstvom koroškega Heimatdiensta od 22. septembra do 10. oktobra 1972 potrgali in uničili vse dvojezične krajevne napise. Varnost, tudi osebna, je bila na Koroškem tako ogrožena, da ni bil pred izgredniki varen niti zvezni kancler Kreisky, in je morala red v deželi braniti žandarmerija iz drugih avstrijskih dežel. Zakon je ostal neuresničen, koroški Slovenci so se počutili kot v času nacizma, koroški deželni glavar Hans Sima pa je moral odstopiti kot predsednik koroške SPÖ in kot deželni glavar.⁴⁹

Glavna politična posledica nemško-nacionalističnega divjanja je bila na notranje političnem področju strah socialistov pred porazom na naslednjih volitvah, kar je peljalo do tako imenovanega konsenza vseh treh avstrijskih parlamentarnih strank. Dne 17. septembra 1974 so se namreč SPÖ, ÖVP in FPÖ dogovorile, da bodo manjšinsko problematiko reševale le na osnovi poprejšnjega

⁴⁷ Sl. v., 10. 3. 1965, št. 13, str. 1.

⁴⁸ Nečak, Problem, str. 35.

⁴⁹ Več o tem glej v: Dušan Nečak, Kronologija važnejših dogodkov na južnem Koroškem, Ljubljana 1973, izdal INV.

sporazuma, osnova vsemu pa naj bi bilo preštevanje manjšine. Slovencec nasproti je bila tako postavljena enotna fronta nemških sil. Na zunanjepolitičnem področju pa je bila glavna posledica koroške »vroče jeseni 1972«, popolna ohladitev odnosov med Jugoslavijo in Avstrijo ter delna, vsaj publicistična, internacionalizacija koroškega vprašanja. Na stran koroških Slovencev se je postavila vsa demokratična Evropa, Jugoslavija pa jih je podpirala z nenehno diplomatsko dejavnostjo, tako v bilateralnih odnosih kot tudi v širšem smislu (npr. pred organi OZN).⁵⁰

Položaj Slovencev, zlasti pa mednarodne obsodbe nemškega nacionalizma leta 1972, je politične strukture v Avstriji prisilil, da so začele razmišljati o ustanovitvi telesa, ki naj bi na državni ravni in v širši sestavi razpravljalo o koroški manjšinski problematiki. Tako telo naj bi pomirilo nemške nacionaliste, za Slovence pa pomenilo gesto dobre volje. Tako je bila novembra 1972 ustanovljena »Študijska komisija za probleme slovenske narodnostne skupine na Koroškem«.⁵¹ Vendar pa je že njena sestava povzročila hude zaplete. Avstrijske politične stranke so vanjo med drugim delegirale tudi predstavnike koroškega Heimatdiensta in obe slovenski organizaciji sta 13. novembra 1972 v pismu zveznemu konclerju sporočili, da ne bosta sodelovali v komisiji, dokler bo v njej zastopana tudi »Zveza vindišarjev« (v osebi dr. Valentina Einspielerja, podpredsednika KHD).⁵² Ker tega protesta koroških Slovencev kancler Kreisky ni upošteval, se je »Študijska komisija« ves čas sestajala brez predstavnikov Slovencev. Čeprav je bila ustanovljena zato, da bi pomagala čim bolj širokogrudno, manjšini prijazno, predvsem pa v skladu z določili 7. člena Pogodbe o Avstriji, rešiti nekatera vprašanja manjšinske zaščite, je končala svoje delo prav z nasprotnim rezultatom. Vsaj dvoje njenih stališč in priporočil je v neposrednem nasprotju z določili Pogodbe o Avstriji. Komisija se je namreč odločila, da sta edina možna podlaga za izpolnitev 7. člena »ugotavljanje manjšine« in pogojni odstotek manjšinskega prebivalstva. Člani komisije so se sicer velikokrat poskušali skriti za paravan znanosti in niso dajali dokončnih odgovorov. Prelagali so odgovornost za posledice na politike, kancler Kreisky in avstrijska politika sta komisijo proglasila za posvetovalni organ, toda rezultate njenega delovanja so neposredno uporabili v dnevni manjšinski politiki. Skoraj natančno leto dni po zaključni seji študijske komisije je namreč avstrijski parlament soglasno izglasoval tako imenovani paket manjšinskih zakonov, ki jih običajno imenujemo »sedmojulijska zakonodaja« — 7. julija 1976. V njej so bile ne samo prevzete sugestije »Študijske komisije«, temveč v marsičem še poslabšane, saj je bilo med drugim novembra istega leta (14.) izvedeno ugotavljanje manjšine.⁵³

Zaradi takega razvoja dogodkov ni čudno, da so Slovenci leta 1975 v spomenici ugotovili, da ni bila uresničena nobena manjšinsko varstvena določba 7. člena. Na drugi strani pa tudi ni presenetljivo, da so se koroški Slovenci pri deželnozborskih volitvah 1975. spet odločili za samostojen nastop. Pod okriljem

⁵⁰ Več o tem glej v publikaciji Problem manjšin v jugoslovansko avstrijskih odnosih, Beograd 1977.

⁵¹ Dušan Nečak, Študijska komisija za probleme slovenske narodnostne skupine na Koroškem, RiG, št. 9—10, str. 111 (dalje: Nečak, Študijska komisija ...).

⁵² Nečak, Študijska komisija, str. 112.

⁵³ Ibid, str. 119.

NSKS je nastala volilna stranka KEL — Koroška enotna lista, katere prvi kandidat pa je bil funkcionar ZSO dr. Pavel Apovnik. Nastop in program liste je v celoti podprl NSKS in neposredno pred volitvami tudi ZSO (z nekaterimi omejitvami), ki pa je kot drugo možnost svetovala KPÖ. Morda najpomembnejša značilnost političnega profila KEL je dejstvo, da se je potegovala tudi za glasove demokratičnih nemških sodeželanov in so na njeni listi taki tudi nastopali, kar se ni zgodilo nikoli dotlej.⁵⁴

KEL je dobila 6130 glasov ali 2 % od veljavnih glasov, vendar ji tudi to pot ni uspelo osvojiti mandata. Po nekaterih analizah naj bi bil temu vzrok premajhna podpora med nemškogovorečimi Korošci in med Slovenci, ki sicer volijo SPÖ ali celo ÖVP.⁵⁵ Za te volitve pa je značilna tudi predvolilna propaganda v »nacističnem duhu«. Koroški deželni glavar je na primer celo javno razglasil, da je bil odličen Hitlerjev mladinec, nemška revija »Stern« pa je pred volitvami dokumentirano ugotovila, da je bilo osem izmed enajstih vodilnih kandidatov koroške SPÖ, nekdanjih članov nacistične stranke ali vsaj aktivnih v Hitlerjugendu.⁵⁶ Taka lista je v koroških razmerah osvojila absolutno večino, kar je samo po sebi dovolj zgovorno dejstvo.

Sedmojuljska zakonodaja leta 1976 vsebuje zakon in dve zakonski noveli. Zakon nosi ime »Zakon o narodnostnih skupinah — Volksgruppengesetz«, med novelama pa ena govori o spremembi zakona o ljudskem štetju, druga pa dopolnjuje že omenjeni manjšinski šolski zakon iz leta 1959. Zakon o narodnostnih skupinah je razveljavil vse prejšnje manjšinskovarstvene zakone razen manjšinskega šolskega zakona in naj bi pomenil dokončno uresničitev 7. člena Pogodbe o Avstriji. Doslej najboljšo definicijo tega zakona, ki ga je Avstrija proglasila za predpis, ki bi bil lahko vzor za Evropo in ki daje celo več kot zahteva 7. člen, je dal na znanstvenem posvetovanju o sodobnih vprašanjih slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji, tik pred sprejetjem zakona prof. dr. Janko Pleterski: »Devetintrideset gostobesednih novih paragrafov izničuje pet kratkih in jasnih odstavkov 7. člena pogodbe o Avstriji in zasiplje dejstvo, da Avstrija teh svojih obveznosti vseh 21 let, kar veljajo, ni izpolnjevala, temveč da je, nasprotno, sistematično izpodkopavala obstoječe pozicije manjšin, ki jih 7. člen ščiti.«⁵⁷

Za podrobno analizo zakona na tem mestu nimamo možnosti. Povejmo le, da zakona manjšina ni priznala in vse do danes ne sodeluje v tako imenovanih manjšinskih sosvetih, ki naj bi nadomestili neposredno reševanje manjšinske problematike, kot to uzakonja 7. člen. Namesto mednarodno priznanega manjšinskega varstva je avstrijski zakonodajalec ponudil ustanovo, ki je docela v rokah vlade.

Vlada določa, kateri sosveti bodo ustanovljeni (čeprav velja zakon za vse v Avstriji živeče manjšine, ni ustanovljen še noben sosvet), določa koliko članov bodo šteli in jih vse tudi imenuje. Polovico članov vlada sicer imenuje iz vrst tistih, ki jih predlagajo organizacije manjšin, vendar ni nikjer zapisano, da je

⁵⁴ Več o tem glej: Janez Stergar, Volitve v koroški deželni zbor, Vestnik koroških partizanov, 1975/št. 1, 2, str. 25.

⁵⁵ Ibid, str. 66.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Janko Pleterski, Ob dveh avstrijskih zakonskih predlogih, v Sodobna vprašanja slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji, Ljubljana 1976, str. 25.

vlada na te predloge kaj vezana. Lahko jih torej zavrne in zahteva nove predloge, vse dotlej, dokler ji vsi predlagani ne bodo po volji. Prav tako vlada ni dolžna spoštovati sklepov sosveta, temveč je edina njena dolžnost, da sosvet zasliši. Proti sklepom vlade nima sosvet nikakršne možnosti protesta, vlada lahko člana sosveta, ki takrat ni prišel na sejo, odpokliče — torej nima pravice protestirati niti z abstinenco. Spet se pridružimo mnenju prof. Pleterskega, ki je zapisal: »S takšnim sosvetom so koroški Slovenci prikrajšani za zelo pomembno, danes priznano in obstoječo pravico, namreč, da predstavljajo nasproti vladi sami sebe, sami prek svojih organizacij. Teh organizacij po novem nihče ne bo več dolžan vprašati za mnenje. Torej, zakon jim pravico jemlje, ne daje!«⁵⁸

Zakon sankcionira dosedanje uspehe germanizacijskega pritiska in potrjuje vse povojno kršenje mednarodnopравnih, ustavnih in zakonskih pravic slovenske manjšine na Koroškem. S tem, ko ukinja prejšnje zakonske predpise, potrjuje ilegalno rušenje dvojezičnega šolstva v letih 1958/59 in podiranje dvojezičnih krajevnih napisov v letu 1972. Tega ne izničuje niti dejstvo, da je danes Zakon o narodnostnih skupinah v Avstriji pravzaprav le mrtva črka na papirju in da se vlada vrača k metodi neposrednega dialoga z manjšino, pa tudi doslej najboljši meddržavni odnosi po drugi svetovni vojni ne morejo prikriti ali zanikati tistih upravičenih trditev, ki jih je Jugoslavija zapisala v številnih diplomatskih notah leta 1976 (1. julija 1976, 23. julija 1976, 11. novembra 1976), ko je skupaj s slovensko in hrvaško manjšino odločno protestirala zoper sedmojuljsko zakonodajo.⁵⁹

O noveli k manjšinskemu šolskemu zakonu smo že govorili, novela k zakonu o ljudskih štetjih pa pomeni z zakonom o narodnostnih skupinah smiselno in organsko celoto ter se z njim tudi formalno v bistvenih določilih povezuje, tako da je zakon od novele neločljiv in brez nje tudi neizvedljiv. Zato je 14. novembra 1976 prišlo do tolikokrat zahtevanega in v zakonih zapisanega preštevanja manjšine. Jugoslavija je protestirala, slovenska in hrvaška manjšina pa sta se odločili za bojkot preštevanja. Bojkot je popolnoma uspel. Ne le zaradi odločne akcije slovenske in hrvaške manjšine, temveč tudi zaradi aktivne podpore velikega dela avstrijske demokratične javnosti. O tem priča tudi izjemno nizek procent državljanov, ki so se odzvali popisu po vsej Avstriji. Povprečno ta odstotek ni bil večji od 25, samo Koroška je dosegla številko 86 in se ponovno pokazala kot trdnjava nemškega nacionalizma. Štetje je dalo popolnoma neuporabne rezultate, saj so na primer na Dunaju našteali večje število Slovencev kot na Koroškem.⁶⁰

Konec leta 1976 so se znašli koroški Slovenci v absurdnem položaju. Boriti so se morali zoper uresničevanje zakona o narodnostnih skupinah, ki po črki sicer zajema urejanje večjega dela manjšinske problematike v Avstriji, vendar je po vsebini nezadovoljiv in protimanjšinski. Prisiljeni so se torej boriti proti prvemu poskusu celovitega reševanja manjšinskega vprašanja in s tem proti uresničevanju enega osnovnih ciljev svojega delovanja. Morali bodo doseči razbitje vsiljenega, da bodo lahko nadaljevali po poti skupnega, po poti, ki se zdi vsaj v zadnjem času bolj dosegljiva.

⁵⁸ Ibid, str. 28.

⁵⁹ Ibid, str. 31; Nečak, Problem, str. 39/40.

⁶⁰ Nečak, Problem, str. 40.

Zusammenfassung

DIE KÄRNTNER SLOVENEN IN DER ZWEITEN REPUBLIK

Der Beitrag beschäftigt sich mit der politischen Entwicklung der Kärntner Slovenen in der Zeit von 1945 bis 1976, also vom Ende des 2. Weltkrieges bis zur Annahme des Volksgruppengesetzes (7. Juli 1976), das eine bedeutende Zäsur in ihrem Leben darstellt. Das größte Problem des ersten Jahrzehnis nach dem 2. Weltkrieg war die politische und weltanschauliche Differenzierung der Kärntner Slovenen. Die vier Jahre währende »Kriegs«-Einheit begann schon bald nach Kriegsende zu bröckeln, bis es 1949 zum vollständigen politischen Bruch kam und zwei politisch und weltanschaulich vollkommen verschiedene Organisationen entstanden — die Demokratische Front des werktätigen Volkes (Demokratična fronta delovnega ljudstva DFDL) als Fortsetzerin der Traditionen Befreiungsfront (Osvobodilna fronta — OF) für das slovenische Kärnten, und der Rat der Kärntner Slovenen (Narodni svet koroških Slovencev NSKS) als Nachfolge des traditionellen katholischen Lagers aus der Zeit zwischen den beiden Weltkriegen. Neben den politischen und weltanschaulichen Unterschieden trennten vor allem die unterschiedlichen Vorstellungen über den künftigen Status der Slovenen in Kärnten. Die Linke war für die Angliederung der slovenischen Teile Kärntens an Jugoslawien, die Rechte hingegen erblickte die Perspektive für die Kärntner Slovenen im Rahmen Österreichs. Erst durch die Unterzeichnung des österreichischen Staatsvertrages am 5. Mai 1955 fanden die Kärntner Slovenen den Weg zu gemeinsamen Aktionen. Seit damals treten beide zentralen Organisationen, NSKS und ZSO (gegründet 1955 als Nachfolgerin der DFDL), bei Fragen von zentraler Bedeutung gemeinsam auf.

Die Zeit zwischen 1955 und 1976 ist gekennzeichnet vom Kampf für die Erfüllung des Art. 7 des österreichischen Staatsvertrages, in dem ihnen Minderheitenschutz zugestanden wurde. In erster Linie sahen sich die Kärntner Slovenen mit den wiedererstandenen deutschnationalen Organisationen konfrontiert, seit den siebziger Jahren aber auch mit der einheitlichen Front der österreichischen Parlamentsparteien. In dieser ganzen Zeit kämpften die Kärntner Slovenen für einen globalen Minderheitenschutz; als das österreichische Parlament am 7. Juli 1976 jedoch ein globales Gesetz annahm, mußten sie es ablehnen, da es als gesamtes gegen die Minderheit gerichtet ist und eine einseitige Revision des österreichischen Staatsvertrages darstellt.